

Dani bá hezzaszólásai.

Bárci Esvány urnak a prógram beszéd okából való béromlása Szeged várossába.

Messzüről jövének Szeged várossába

S hogy megérkezének, messze nem menének.

Messze nem menének, szépet nem tevének,

Féderes kocsiba bételepedének.

Ambátor elig hogy bételepedének

Hátik tájékába tojást érezének.

Tojást érezének, szagot érezének

Féderes kocsiból kitelepedének.

Belé hempergének az utnak porába

S hogy beléfekvének, messze nem menének.

Messze nem menének, bajba sem esének

A Tisza-szállóba bémenekedének.

Ambátor alighogy bémenekedének

Rendérek jövének s attakot tevének.

Attakot tevének s szégyent es val'óvát;

Nem való az attak rendérek lovának;

Nem való az attak rendérek lovának

Nem való az futás rendérnek magának.

Nem való az rendér Szeged várossának

Me' több esze vagyon az rendér lovának

Mind eccer máccor az rendérnek magának.

Továbbá pediglen tudatom istálom, hogy engedelmet istálok a versbéli botránkoztatásé, met nem azét rittyentetem rigmusba istálom az eszméletemet, mint-ka kevéskedni akarnék kijetek előtt, hanem csak azt akartam istálom bémennyittani, hogy nekem es eppeg ojan jól áll a verselés, mind a képviselőség (Bárci Esvány)nak, akihez hasonló jókat nem kívánva maradok az illő távolba becses tisztelettel

Dani bá.

HARANGKONGÁS.

Fenn ércharangok konganak —
Nyelvök, vádlók dübörgő nyelve.
Keserveit édig emelve,
Tusára hívja az Urat.

Fenn ércharangok konganak.
Lent áldozik a Krisztus kelyhe.
Körötte némán térdepelve
Buzg a szivekben az áhítat.

Boldog kit ér az ég kegyelme;
Dörén időtlen harcra kelve
Uram! én nem vagyok fiad.

De összetörten, porbaverve
Szivem örök gigászkeserve
Kongatja a harangokat.

Ajtay Miklós.

Szalacs vagy Szolnok.

Ebben a hónapban volt hétszáz esztendeje, hogy II. Endre királyunk, a mindenfelől jövő sürgető kívánságnak engedve, kiadta legfontosabb törvényünket, a magyar alkotmányos élet alapját képező Arany bullát. A fejlődő korok követelményei következtében sok, majdnem minden pontja elavult, de azok az intézkedések, melyekről ez a törvény szól, megbecsülhetetlen kincseshányái a XIII. századbeli magyar művelődéstörténelemnek.

E művelődéstörténelmi adatok közül egyet alkarrunk ez alkalommal bővebben megvilágítani. Egy olyan kérdést, amely valamely véletlen folytán elkerülte a vele foglalkozók figyelmét s nem egy esetben valósággal érthetetlen magyarázatra adott alkalmat.

Az Aranybulla 25-ik pontjában két helytörténeti adat fordul elő. Az egyik Szegedre, a másik Szalacs vagy Szolnokra vonatkozik. Szeged olvasása kétségtelen, bár a Corpus Juris 1899. évi kiadás I. kt. 141. lapján Regécz fordul elő helyette. Az egész idevonatkozó szöveg pedig eként hangzik: „Továbbá sőt az országunk közepette ne tartsanak, hanem csak Szabolcs és Regéczen és a végeken.” Igaz, hogy a jegyzetben a következő megjegyzést találjuk: „A Corpus Juris kiadói a két sórakóhely nevére nézve Lajos király okleveléből, mind az esztergomi másolatból látható, hogy a helyek nem Szabolcs és Regécz, hanem Szalacs és Szeged voltak.” — Szegedre nézve a többi kiadások és az Aranybullával foglalkozó művek nem is tévednek. Szalacsra vagy Szolnokra vonatkozólag azonban már nem lehet ugyanezt mondani.

Szilágyi: Magyar Nemzet Története II. kt. 403. lapján Marczali Henrik dr. az Aranybulla 25. pontját szó szerinti magyar fordításban idézván Szalacsot említi s a következő kommentárt fűzi hozzá: „A Maroson lejövő sónak Szegeden, a Szamoson lejövőnek a Bihar-megyei Szalacson, ahol már azon időben volt német gyarmat, volt a főraktára.”

Ennek a kommentárnak Szegedre vonatkozó része vitán felül áll, a Szalacsra vonatkozó azonban sehogy sem állja ki az objektív kritikát. Igaz, hogy Szalacs Bihar-megyében fekszik, de Bunyitai megállapítása szerint (Váradai püspökség története III. kt. 301—307. ll.) olyan helyen, hogy a város (mely az Árpádok korában szabad királyi város volt) egy része Közép-Szolnok megyéhez tartozott. Közeliében csak a Berettyó vízvidékéhez tartozó Ér folyik s így a Szamoson leusztatható sóhoz semmi köze sem lehet. Ha sóraktár lett volna, akkor Bunyitai elég bő adatai között is nyomának kellene lenni, de ott erről egy szó sincs.

Ezt a tévedést Ferdinándy Geiza is átveszi (Az Aranybulla. Budapest, 1899. 45. l.) s Szalacs nevével minden kommentár nélkül közli.

Marczali az 1902-ben megjelent „A magyar történelem kutatóinak kézikönyve” című munkájának 141. lapján a latin szöveget így olvassa: „Sales in medio Regni non teneantur, nisi tantum in Zoloch et in Scegoed et in Confimijis.” Zoloch-ra nézve megjegyzi, „Szalacs, Bihar-megyében. Ha ugyan nem íráshiba: Szolnok helyett.” Az előbb idézett alapos tévedését azonban itt nem említi meg, jölehet arról bőven beszél, hogy az Aranybulla meglévő kéziratait összehasonlította.

Nézzük most már meg ezek után, hogy tényleg íráshiba-e a Zoloch, vagy esetleg olvasáshiba?

A kalocsai 1318. évi nemezzti zsinat átiratának hasonmása alapján próbálkozunk meg a helyes olvasással. Ismeretes dolog, hogy a középkori okleveleken bizonyos conventionális rövidítések fordulnak elő. Ilyen

rövidítés például a szó belsejében előforduló *n* betű kihagyása. A kihagyást az előtte álló betű fölé helyezett kerekded vonalkával jelölik meg.

A hivatkozott 25. pont latin szövegében ez a rövidítés többször előfordul. Így például az „in“, a „non“, a „teneantur“ stb. jelölésénél. Ugyanezt a rövidítést látjuk a Zoloch szóban is az „l“ betű fölött, ami kétségtelenül az „i“ és „o“ betű közötti „n“ betű kihagyását jelenti. Így tehát kétségtelenül megállapítható, hogy a Zoloch helyett *Zolnoch* olvasandó és nem Szalacs. S így nem valószínűleg, hanem minden kétséget kizárólag a Zagyva és Tisza melletti Szolnokról van szó, melynek Árpádkori közgazdasági jelentősége éppen e, csak valószínűnek tartott értelmezés, vitán felül álló magyarázatával végleg megállapítható.

Ugyanezen oklevél szerint talán a Scegved olvasásához is szó férne. Szerény véleményem szerint az ott előforduló első „e“ betű nem „c“-vel, hanem „o“-val van összeírva, mely esetben nem Scegved, hanem Scegved olvasandó, ami a latin fonetika szerint — nem tudom, véték-e a magyar nyelvészektől — *Szeged*-nek olvasandó.

Banner János dr.

SZINHÁZ, MŰVÉSZET

Zenekari hangverseny.

E hó 22-én d. u. 5 órakor tartotta a Filharmonikus egyesület XXVII. bérleti hangversenyét. Műsorukat Wagner fenségesen komoly *Rienzi nyitányával* kezdték meg. A nehéz kompozíció előadása becsületére vált a dirigensnek és zenekarnak egyaránt s noha voltak jelentéktelenebb hibák is, csak elismeréssel szólhatunk erről a számról.

Belle Ferenc dr. hegedűművész *Saint-Saens: Hegedűversenyét* adta elő zenekari kísérettel. Játékában inkább a technikai készséget élveztük, előadása mindvégig kissé hideg volt. *Mozart: Es dur Szimfóniájával* fejezte be a zenekar a műsort, különösen precizen adva vissza a szimfónia második tételének (Andante sou moto) minden szépségét, bájoságát. Közepesen telt ház tapsolta meg a Wagner és Saint-Saens kompozíciókat, melyeknek ez volt első bemutatójuk Szegeden.

Kovács Gábor.

Pillangó kisasszony.

Puccini muzsikája összehozta kedden a zenekedvelőket egy forró estére a városi színházban. Az operaegyüttes vendégül hívta *Cholnoky Margit* művésznőt, akinek a fellépése tette lehetővé az előadást. Sok szokatlan — eddigtől eltérő — vonást láttunk ugy az előadásban, mint a rendezésben, ami az operaeloadás nivójának emelését eredményezte. — Ezek közül meg kell említeni, hogy az együttest *Radio* mester helyett *Lambert* dirigálta. A zenekari hibák pedig nem neki, hanem az orkeszteri tagok csekély számának tulajdoníthatók. *Puccini* színes — és a *Butterflyban* leginkább csillogó — hangszerelése és melódiafüzérei feltételezik minimálisan a harminckét tagu orkestert. Egyszerre hallottuk a kissé elhanyagolt *Thuray Emma* asszonyt érekelni *Cholnoky Margittal*. A második felvonás duettjében (*Butterfly—Susuki*) a két művésznő gyönyörűt produkált. Csodálatosképpen a második felvonás végső jelenetében a kar hiba nélkül és illuziót keltően énekelte az amerikai tengerészektől est dalát. *Tihanyi Puccini* muzsikájánál is megállta a helyét. *Halmos*

a konzul meleg, szeretettel teljes szerepét kissé hidegen és darabosan énekelte. Ahol lyrai hajlékonyságot vártunk, ott kaptunk szorosan taktusba szorított recitativákat. A diszletezés — hála a nyiló orgonának és jázminoknak — teljes illuziót keltő volt és, ha a zenekart illető igényeinket lefokozzuk a szegedi lehetőségeikig, úgy elmondhatjuk, hogy a *Pillangó* kisasszony előadása művészi teljesítmény volt.

m. k.

Kineskeresők.

(Novella.)

I.

Ovatosan bujtak ki a félig kinyitott ajtón s hozzászan körül szemlélődtek a kapuban, hogy nem jár-e a kisutcán valaki?

Alig pitymallott még, csak a keleti égboltozaton derengett némi halovány sárgaság s majdnem észrevehetetlen szellőcske simogatta a fák leveleit.

Párat léphettek az utcán, az Öregasszony már felfigyelt:

- Hallád-e?
- A katonalovak döngetik az istállópadlást.
- Vajjon?
- Ha nem hiszi, hát jöjjön oda.
- No, még csak a' kéne, hogy valamelyik katona észrevegyen!

Betértek egy keskeny ösvényen a fűzesbe s szaporábban haladtak tova.

— Láccik má' a csür — szólalt meg halkán Erzsébet, a fiatal asszony.

— Ne beszélj! — csitította anyja — ha meghallják, vissza is fordulhatunk.

Nagy kert mellett lépegettek, melynek közepén hatalmas csür terpeszkedett. Szénaboglyák sötétlettek a csür körül s a lenge szellő szénaillatot lehelt szét a hajnal hidegen tiszta levegőjében.

— Ott a kivett deszka! — suttogott Erzsébet.

— Csak ügyesen bujj utánam!

Átbujtak a nyíláson — melyet előző este az Öregasszony készített, lefeszítve egy széles deszkát a kerítésről — s a földön csuszva kuszta előbbre.

— Szegén' Antü, nyugogyék békében, nem is gondolhatta, hogy megkapjuk! — sóhajtott az Öregasszony.

— Ha a gyermek nem hallgatta volna ki ökök, kereshetnék iteletnapig, hova ásta el — válaszolta a leánya.

— De ugyanbizon' hogy nem tett oda valami jelet?

— Hogy van lelke édesanyám még ezt kívánni? Igen tudta édes apám amikor Mőduvába elvitték, hogy nem kerül többet haza.

Hogy a legnagyobb szénaboglyához értek, az Öregasszony megfogta leánya kezét s maga után vont.

— Az este ehejt a szénát kívájtam, hogy legyen ahova békucorodjunk.

Üreg sötétlett a boglya alján s Erzsébet anyjával együtt bebujt abba. A szénát azután magukra kaparták, hogy csak szemük előtt maradt keskeny nyílás. Ha Erzsébet megmozdult, anyja mindjárt rátámadt:

— Te esztelen, 'sze' ha nem nyughatsz a buglya is mozog s észrevesznek.

— Nem jönnek ma azok ide, édesanyám!

— Má' kezded ugye? Megmondta az este a gyermek, hogy mára tervezték. 'Sze' jól halotta amikor Biró tekéntetes ur Sajgó Pállal megegyezett, hogy ma jőreggel felszedik a padlást. Má' a saját gyermekednek se hiszel? Ott állott, jól tudod, mellettek, csak éppen, hogy nem láccott ki a nagy gabonából.